

Respons

Aserbajdsjan: Alenemødre

Problemstilling/spørsmål:

- Former for samliv
- Hvor mange gifter og skiller seg?
- Ulike grupper av alenemødre
- Er det vanlig med barn utenfor ekteskap?
- Er det forskjell på by og land?
- Barn utenfor ekteskap og rettigheter
- Blir alenemødre stigmatisert?

Et tradisjonelt samfunn i endring

Godt over 90 % av befolkningen i Aserbajdsjan er muslimer. Men det er et klart skille mellom religion og stat. Landet har hatt en relativt sterk økonomisk vekst gjennom flere år. Det har ført til en modernisering på mange områder, men det er særlig i storbyen Baku de store endringene har kommet. Landsbygda er fremdeles preget av fattigdom.

Tradisjonelt er det i Aserbajdsjan et sosialt press i retning av at man skal gifte seg. Familien og slekta spiller ofte en aktiv rolle i forberedelsene til et ekteskap, med hensyn til når og med hvem man skal gifte seg. Deretter kommer presset om å få barn. Det tradisjonelle presset og konsekvensene av å ikke følge familiens råd vil variere fra sted til sted og fra miljø til miljø. Generelt vil en kvinne i Baku føle seg friere enn det kvinner på landsbygda gjør. Omgivelsenes reaksjoner på skilsmisse og det å få barn utenfor ekteskap vil generelt kunne være mindre fordømmende i Baku enn på mindre steder.

Ulike former for samliv

Legal inngåelse av ekteskap foregår i form av en registrering hos Folkeregisteret. Mange velger imidlertid å gifte seg på religiøs vis, der en religiøs leder vier partene. Slike religiøse ekteskap er ikke anerkjent av staten, selv om de er reelle nok for dem det gjelder.

Respons Aserbajdsjan: Alenemødre

Det finnes lite sikker kunnskap om omfanget av rene religiøse ekteskap. Fordi de ikke er anerkjent av staten, finnes det heller ikke lover som regulerer slike ekteskap. Et par som bare er gift på religiøst vis, vil i den offisielle statistikken framstå som ugift, og deres barn vil være født utenfor ekteskap. Men moren kan ikke sies å være alenemor.

Samboerskap, der partene bor sammen uten å være verken juridisk eller religiøst gift, er relativt lite utbredt i Aserbajdsjan. Det har sammenheng med tradisjon, religion og økonomi.

Registrerte ekteskap og skilsmisser

Det var i alt 79 964 ekteskap som ble registrert og 7933 som ble oppløst i 2008. For byene var tallene henholdsvis 40 996 og 5820, mens tallene for landsbygda var 38 968 og 2113.

Skilsmissehyppigheten er altså ca. tre ganger så høy i byene som på landsbygda (SSC u.å.c). Human Rights Center of Azerbaijan (2009) har kommentert forskjellene i en rapport, og mente at det kan skyldes at kvinner på landsbygda er mindre tilbøyelige til å kreve skilsmisse på grunn av den sosiale stigmatiseringen, og at de har en større økonomisk avhengighet av mannen enn det kvinner i byer har.

På 2000-tallet har det vært en relativt jevn økning i skilsmisseraten (SSC u.å.c). I 2011 var tallene kommet opp i 88 145 for registrerte ekteskap og 10 747 for oppløste ekteskap. For byene var tallene henholdsvis 45 494 og 7931, mens tallene for landsbygda var 42 652 og 2816 (SSC u.å.d). Sammenlignet med andre land er skilsmissehyppigheten relativt lav i Aserbajdsjan (SIGI u.å.).

Ulike grupper alenemødre

Mange barn er født i ekteskap men lever uten en far. Foreldrene har aldri levd sammen, de kan være skilt, eller faren er død. En rekke kvinner er i praksis alenemødre, selv om de formelt sett ikke er skilt. Det har sammenheng med at mange menn reiser utenlands, særlig til Russland, for å tjene penger.¹ I mange tilfeller slår mennene seg ned i utlandet, flere uten kontakt med den opprinnelige familien.

En undersøkelse viser at ca. en fjerdedel av husholdningene styres av en kvinne. Det reflekterer sannsynligvis at mannen i mange tilfeller har emigrert (SIGI u.å.). Aserbajdsjan er generelt et mannsdominert samfunn der mannen i praksis har en overordnet stilling i familien.²

Barn født utenfor ekteskap³

I 2011 ble det i Aserbajdsjan født 30 983 barn utenfor ekteskap, eller 17,6 % av alle fødte. I 1990 ble 4800 barn født utenfor ekteskap, det vil si 2,6 % (SSC u.å.a).

¹ Den vanskelige økonomiske situasjonen i Aserbajdsjan gjør at anslagsvis 1-2 millioner aserbajdsjanere jobber utenlands.

² Om kvinners stilling i Aserbajdsjan, se Landinfo 2010.

³ Barn født av mødre som bare er religiøst gift registreres som født utenfor ekteskap, siden staten bare anerkjenner ekteskap inngått hos Folkeregisteret.

Det var en kraftig økning i andelen som ble født utenfor ekteskap i perioden 1990 til 2004, fra 2,6 % (4800 barn) til 20,3 % (26 669 barn). Fra 2004 til 2007 var det en forholdsvis jevn nedgang i andelen født utenfor ekteskap, ned til 11,8 %. I perioden 2008 til 2011 var det igjen en oppgang, til 17,6 % (SSC u.å.a).

Barn født utenfor ekteskap i urbane og rurale strøk

Av de 30 983 barna født utenfor ekteskap i 2011, ble 12 970 født i urbane strøk, mens 18 013 ble født i rurale strøk. Det betyr at i bymessige strøk ble 15,2 % født utenfor ekteskap, mens på landsbygda ble 19,9 % født utenfor ekteskap. Fram til 2004 var andelen barn født utenfor ekteskap høyere i urbane strøk enn i rurale strøk. Etter den tid har andelen vært ganske lik eller høyere i rurale strøk. I 1990 var andelen født utenfor ekteskap 3,6 % i urbane strøk og 1,8 % i rurale strøk. Etter en jevn økning fram til 2003 (11,2 % i byene og 9,9 % på landsbygda), kom det en kraftig økning i 2004 (SSC u.å.b).

Økningen av antallet barn registrert som født utenfor ekteskap på landsbygda kan kanskje forklares med at flere enn tidligere nøyer seg med å inngå religiøse ekteskap, og lar være å inngå ekteskap hos Folkeregisteret. Landinfo understreker at mødre som er religiøst gift ikke ses på som alenemødre, eller tilhører noen sosialt marginalisert gruppe, selv om barna deres formelt er registrert som født utenfor ekteskap.

Rettigheter og økonomisk støtte

Barn født utenfor ekteskap regnes som ”illegitime”, men dette har ingen betydning for barnets rettigheter, bortsett fra i spørsmål om arv. Vanligvis vil en etterlatt forelder motta støtte til omsorg for barnet inntil barnet blir myndig. Men dersom paret ikke hadde et registrert ekteskap, vil en enke ikke motta offentlig støtte til omsorg for barnet. Mor og far har ellers like rettigheter og plikter overfor barnet (Reunite International 2005).

Ved skilsmisse kan partene bli enige seg imellom hvem som skal ha den daglige omsorgen for barnet. Dersom de ikke kommer til enighet, skal domstolen ta en avgjørelse. I de aller fleste tilfeller får moren den daglige omsorgen for barnet (SIGI u.å.).

Når et barn blir født, skal foreldrene motta 75 manat (knappt 550 kroner) i støtte. Dette er et engangsbeløp. De fattigste familiene skal motta et tillegg på 30 manat (knappt 220 kroner) i måneden fram til barnet fyller ett år. Mange mener at for enslige mødre er disse beløpene altfor små til å kunne forsørge et barn (Qanbarli 2011).

En fraskilt far skal betale barnebidrag til ekskona. Men fordi mannens inntekt ofte er lav, blir også barnebidraget lite. Mange betaler ikke i det hele tatt, til tross for at domstolen har ilagt mannen å gjøre det (Qanbarli 2011).

Stigmatisering av alenemødre

I hvilken grad alenemødre er stigmatisert, vil kunne variere med sted, miljø og tid. Flere skiller seg i dag enn tidligere, og det registreres flere barn som født utenfor ekteskap.⁴ Dersom

⁴ Disse barna kan imidlertid være født av mødre som er religiøst gift, og som dermed ikke ses på som enslige mødre av omgivelsene.

vi legger til grunn at det også har blitt flere alenemødre, kan det tyde på at det generelt er mindre stigmatisering i dag enn tidligere, rett og slett fordi det har blitt mer vanlig å være alenemor. Hvorvidt alenemødre der barnefaren er ukjent er mer utsatt for stigmatisering enn der barnefaren er kjent, er det vanskelig å ha noen sikker formening om.

Human Rights Center of Azerbaijan (2009) antyder at stigmatisering av ugifte mødre på landsbygda er større enn i byene.⁵ Det har ført til at andelen ugifte mødre er lavere der enn i byene. Generelt blir kvinner i byer sett på som mer frigjorte enn kvinner på landsbygda. De har gjerne mer utdanning. Human Rights Center of Azerbaijan (2009) forklarer imidlertid ikke hvorfor kvinner på landsbygda skulle være mer stigmatisert enn kvinner i byene.

Den sosiale kontrollen kan være større på landsbygda enn i byene. Det er mer oversiktlig, og folk bryr seg kanskje mer om hverandre på godt og ondt. Og folk som ikke faller innenfor den tradisjonelle normen om kjernefamilien med mor, far og barn, er kanskje mer utsatt for stigmatisering, og kanskje mer på landsbygda enn i byene.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke-offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Human Rights Center of Azerbaijan (2009). *Alternative report. On the compliance of the Azerbaijan republic with the convention on elimination of all forms of discrimination against women*. Baku: Human Rights Center of Azerbaijan. Tilgjengelig fra http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/HRCA_Azerbaijan44.pdf [lastet ned 1. oktober 2012]
- Landinfo (2010, 16. februar). *Aserbajdsjan: Kvinnens stilling*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1151/1/1151_1.pdf [lastet ned 2. oktober 2012]

⁵ Landinfo legger til grunn at ugifte mødre her defineres som mødre som verken er gift religiøst eller ved vigsel og registrering hos Folkeregisteret.

- Qanbarli, G. (2011, 6. mai). Plight of single mothers in Azerbaijan. *IWPR*. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/print/report-news/plight-single-mothers-azerbaijan> [lastet ned 1. oktober 2012]
- Reunite International (2005). *Azerbaijan*. Leicester: Reunite International. Tilgjengelig fra <http://www.reunite.org/edit/files/Islamic%20Resource/Azerbaijan%20Text.pdf> [Lastet ned 5. oktober 2012]
- SIGI, dvs. Social Institutions & Gender Index (u.å.). *Azerbaijan*. Paris: SIGI. Tilgjengelig fra <http://genderindex.org/country/azerbaijan> [lastet ned 5. oktober 2012]
- SSC, dvs. The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan (u.å.a). *Live births by woman being at officially unregistered marriage*. Baku: SSC. Tilgjengelig fra http://www.azstat.org/statinfo/demographic/en/3_10en.xls [Lastet ned 1. oktober 2012]
- SSC (u.å.b). *Live births by women being at officially unregistered marriage by urban and rural places in 1990-2011*. Baku: SSC. Tilgjengelig fra http://www.azstat.org/statinfo/demographic/en/3_10en.xls [lastet ned 2. oktober 2012]
- SSC (u.å.c). *Total rate of officially registered marriages and divorces*. Baku: SSC. Tilgjengelig fra http://www.azstat.org/statinfo/demographic/en/AP_/1_23.xls [lastet ned 2. oktober 2012]
- SSC (u.å.d). *Number of officially registered marriages and divorces*. Baku: SSC. Tilgjengelig fra http://www.azstat.org/statinfo/demographic/en/AP_/1_22.xls [lastet ned 2. oktober 2012]

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.